

ALLIANSSIN LAUSUNTO DEMOKRATIAPOLIITTISESTA TOIMINTAOHJELMASTA

Oikeusministeriölle

Seminaari- ja kuulemistilaisuus demokradiapoliittisesta toimintaohjelmasta 16.9.2016

Suomen Nuorisoyhteistyö – Allianssi ry keskittyy lausunnossaan siihen, mitkä ovat nuorten kannalta Suomen keskeiset demokratiaan ja kansalaisvaikuttamiseen liittyvät haasteet ja miten niitä voitaisiin parantaa.

Demokradiapoliittinen toimintaohjelma pohjautuu demokradiapoliittiseen selontekoon (VNS 3/2014 vp.), jonka teemana oli avoin ja yhdenvertainen osallistuminen. Allianssi antoi lausunnon (2014) selonteosta: <http://www.alli.fi/siteneews/view/-/nid/3379/ngid/28>

Allianssi kiittää valmistelijoita hyvästä pohjatyöstä. Toimintaohjelman luonnoksessa esitetyistä ongelmista ja haasteista, kuten osallistumisen eriarvoistumisesta, Allianssi on samaa mieltä.

Allianssi kommentoi toimintaohjelmaluonnokseen valittuja kuutta aihealuetta ja pyrkii esittämään konkreettisia toimenpide-ehdotuksia kunkin teeman loppuksi.

1) Yhdenvertainen osallistuminen ja uusien osallistumistapojen edistäminen vastaamaan tulevaisuuden demokradian haasteisiin

Nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutuminen edellyttää erityisiä toimenpiteitä ja riittäviä resursseja. Kaikkia keinoja ottaa nuoret mukaan yhteiseen päätöksentekoon ei ole vielä otettu käyttöön.

Perustuslakivaliokunta katsoi mietinnössään (PeVM 3/2014 vp), että äänestysaktiivisuuden nostamiseksi tarvitaan ennakkoluulotonta ja rohkeaa uudelleen ajattelua. Allianssi kannattaa nuorten vähäisen äänestysinnon kasvattamiseksi vaikuttavia toimenpiteitä. Äänestäminen ja äänestämättä jättäminen opitaan hyvin nuorina. Kiinnostus esimerkiksi kunnallisiin asioihin kasvaa, mikäli nuorella on todellista valtaa vaikuttaa. Nuorilla on oikeus osallistua yhteiseen päätöksentekoon monipuolisesti, yhdenvertaisesti ja vaikuttavasti tasavertaisina kuntalaisina.

- Allianssin mielestä äänestysikärajan laskeminen 16 ikävuoteen on rohkea toimenpide, joka tukisi nuorten demokradiaoikeuksien toteutumista. Kuntavaalien osalta asiaa on jo tarpeeksi selvitetty, mutta poliittista tahtoa ei ole ollut riittävästi. Positiivista on, että eduskunnassa äänioikeusikärajan laskemisesta on lähiviikkoina keskusteltu ja sitä on myös kannatettu.

Nuorten äänestysaktiivisuus on kauttaaltaan selvästi alhaisempaa, kuin vanhemmissa ikäryhmissä. Erityisen selvästi erot näkyvät ammatillisen perusopetuksen opiskelijoiden äänestys- ja osallistumisinnokkuuden kohdalla, heijastaen yleisesti yhteiskunnan sosioekonomisia eroja kansalaisten äänestysinnokkuudessa.

Myös ammatillisen peruskoulutuksen eri tutkintoalojen välillä esiintyy opiskelijoiden yhteiskunnallisessa aktiivisuudessa merkittäviä eroja. Tämän vuoksi kehitystoimenpiteiden vaikuttavuuden lisäämiseksi tulee nuorten äänestysaktiivisuutta sekä tietoisuutta omista vaikutusmahdollisuuksista ja -kanavista tarkastella paitsi koulutusala- myös tutkintoalakohtaisesti.



Uhkana on, kuten toimintaohjelman tausta-aineistossa tuodaan esiin, maahanmuuttajien syrjäytyminen yhteiskunnallisesta osallistumisesta. **Maahanmuuttajanuorten osallisuuden tukemiseksi tarvitaan erityisiä toimenpiteitä ja resursseja.**

Esimerkiksi ACCESS-hankkeessa (2013–2015) työstettiin **maahanmuuttajanuorten osallistamisen hyviä käytäntöjä**. Hankkeen tuottama itsearviointityökalu on kuntapäätäjille ja nuorten parissa työskenteleville suunnattu verkkosovellutus, jonka avulla voi pohtia organisaation käytäntöjä, vahvuuksia, ja kehittämisalueita maahanmuuttajanuorten osallistamisessa. Työkalun vertailumateriaali perustuu ACCESS –vertaisarviointiin ja tutkimuksen viiteen osa-alueeseen: osallistumiseen, vaikutuksiin, motivointiin ja osallistamiseen, tietoon ja osaamiseen sekä strategiaan.

Nuoret ovat omaksuneet myös toisenlaisia poliittisen toiminnan muotoja kuin vanhemmat sukupolvet, jotka ovat aktiivisempia perinteisillä vaikuttamisen tavoilla. Nuorten yleisimmin käyttämät vaikuttamismuodot ovat palautteen antaminen jostakin palvelusta, aloitteiden allekirjoittaminen ja ostopäätöksillä vaikuttaminen (Myllyniemi 2014, 37–39). **Nuorten poliittisen toiminnan muodot tulee huomioida ja kuunnella poliittisia viestejä, joita lähetetään muita kuin perinteisempiä kanavia pitkin.**

- Nuoret on huomioitava vaali- ja vaikuttamistiedon kohderyhmänä. Erityisesti vaikuttamistyötä tulee suunnata ammatillisen peruskoulutuksessa oleviin nuoriin. Myös monikielisen viestinnän lisääminen ja maahanmuuttajajärjestöjen ja -toimijoiden välisen yhteistyön jatkaminen on tärkeää.
- Ennakoäänestyspaikkoja tulee olla siellä, missä nuoret liikkuvat, kuten oppilaitoksissa ja kauppakeskuksissa.
- Päätäjien ja nuorten vuorovaikutusta tulee lisätä. Yhteistyöstä poliittisten toimijoiden ja nuorisotoimijoiden kesken on jo olemassa hyviä malleja.
- Nuorten kuuleminen tulee tapahtua mahdollisimman lähellä nuoria, kuten nuorisotyössä, kouluissa ja sosiaalisessa mediassa. Eri hallinnon tasoilla tulee ottaa käyttöön digivaikuttamisen alustoja, kuten Nuortenideat.fi. Vaikuttamispalveluita tulee tehdä tunnetuksi nuorten suosimissa verkkopalveluissa.

2) Kunta- ja alueellisen demokratian tukeminen rakenneuudistuksessa

Tulevissa hallinnon uudistuksissa (valtio, maakunta, kunta) **tulee varmistaa nuorten todelliset vaikuttamismahdollisuudet**. Nuorten osallistumisoikeuksien toteutuminen rakenneuudistuksissa edellyttää suunnittelua, arviointia ja kehittämistä. Tässä prosessissa lasten ja nuorten tulee olla alusta lähtien mukana.

Maakuntatason nuorten vaikuttajaryhmän on oltava edustuksellinen ja vaikuttava sekä **sen asema suhteessa maakuntahallintoon tulee olla tiivis.**

Kunta- ja maakuntahallinnossa tulee huomioida **nuorten moninaisuus ja syrjinnän vaarassa olevien lasten ja nuorten osallistumismahdollisuuksien tukeminen.**

- Nuoria on kuultava ja heidän näkemyksensä on otettava huomioon maakuntauudistuksessa.
- Nuoret tarvitsevat selkeää tietoa maakuntavaaleista ja siitä mistä milläkin hallinnon tasolla päätetään.

- Kunnallisten ja maakunnallisten vaikuttajaryhmien toimintaan tulee varata riittävät ohjaus- ja toimintaresurssit.
- Nuorten vaikuttajaryhmillä on oltava aitoa päätösvaltaa yhteisistä asioista: päätöksenteon ja nuorten vaikuttajaryhmän välillä on oltava aito vuorovaikutus. Ryhmille on annettava valtaa päätöksenteon eri vaiheissa, läsnäolo- ja puheoikeus valtuustossa kaikissa lautakunnissa ja muissa päätöksentekokelemissä.
- Vähemmistöihin kuuluvien nuorten osallistumista vaikuttajaryhmään on tuettava aktiivisesti, esimerkiksi tiedottamalla esteettömästi ja eri kielillä sekä monikanavaisesti, kuten videoilla.
- On otettava tavoitteeksi luoda yhdenvertaisia ja monikanavaisia osallisuuden rakenteita - ei yksittäisiä toimenpiteitä - joissa alusta alkaen huomioidaan nuorten moninaisuus. Tällöin mahdollistuu eritaustaisten nuorten mukaanotto.
- Osallisuuden rakenteita on kehitettävä yhteistyössä nuorisotoimialan kanssa.

3) Avoimen hallinnon ja säädösvalmistelun kuulemisen kehittäminen ja vuorovaikutteisen valmistelun lisääminen

Allianssi lausui (2015) **säädösvalmistelun kuulemisohjeesta**. Tässä lausunnossa tuodaan esiin monia kehittämisideoita nuorten osallisuuden lisäämiseksi säädösvalmistelussa:

<http://www.alli.fi/sitenews/view/-/nid/4414/ngid/28>

4) Järjestö- ja vapaaehtoistoiminnan toimintaedellytysten edistäminen ja esteiden purkaminen

Allianssi lausui (2015) **vapaaehtoistoiminnan koordinaatiota ja toimintaedellytysten kehittämistä** selvittävän työryhmän loppuraportista ja toi siinä esiin keskeisiä järjestö- ja vapaaehtoistoiminnan esteitä ja ehdotuksia toimintaedellytysten edistämiseksi.

<http://www.alli.fi/sitenews/view/-/nid/4456/ngid/28>

5) demokratiakasvatuksen kehittäminen

Kuten toimintaohjelma luonnoksessa linjataan, suomalaisten koululaisten yhteiskunnallinen tietämys on korkea, mutta arvio omista kyvyistä osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan on huono. Pahimmillaan **nuoret etäännyttävät itsensä aktiivisesta kansalaisuudesta** ja näkevät sen jonain, mitä muut ovat, ei nuori itse.

Vaikuttamaan oppiminen lähtee omasta arjesta. **Kaikkien nuorten kanssa toimivien**, opettajien niin kuin myös nuorisotyöntekijöiden, **vastuulla on varmistaa lasten ja nuorten osallisuus** ja tarjota tilaa vaikuttaa lähiympäristön, mutta myös laajemmin yhteiskunnan tasolla. Esimerkiksi nuorisotyöllä on vahva rooli osallistumisen eriarvoistumisen vähentämisessä, koska vaikuttamisenhalu on eriytynyt mm. koulutuksen mukaan.

Uudet opetussuunnitelmat ohjaavat kouluja tiiviimpään yhteistyön yhteiskunnan muiden toimijoiden, kuten kansalaisjärjestöjen kanssa. **Ylipäänsä koulussa tulee madaltaa muun yhteiskunnan ja koulun välistä rajaa**. Koulun on avauduttava ympäröivään yhteiskuntaan esimerkiksi siten, että järjestöjen ja puolueiden edustajat voisivat tuoda poliittisyhteiskunnallisia sisältöjä kouluun. Kouluissa tulisi tuoda esiin arkipäiväistä vaikuttamista, mutta myös esimerkiksi äänestämiseen ja vaaleihin liittyviä teemoja.

Allianssin kokemuksen mukaan erityisen haastavaa yhteistyö oppilaitosten kanssa on ollut **vaaleihin liittyvissä teemoissa**. Mukaan lähtevät vain ne koulut, joissa tietty opettaja tai rehtori on aktii-

vinen. Yleensä nämä ovat myös suurien kaupunkien kouluja. Tämä ei ole kestävää opiskelijoiden yhdenvertaisuuden kannalta.

Ylipäänsä ongelmallista on, että puoluepoliittinen keskustelu ei saa tällä hetkellä kovin paljoakaan tilaa koulujen demokratiakasvatuksessa. Suomalainen demokraattinen järjestelmä rakentuu kuitenkin jonkinasteisen poliittisen sidonnaisuuden varaan, ja tämän sidonnaisuuden lähtökohtana on puolueuudostus. Tämän vuoksi nuorella on oltava **ymmärrystä olemassa olevien poliittisten suuntausten ja puolueiden välisistä eroista.**

Allianssi koordinoi poliittisten nuorisojärjestöjen ja koulujen yhteistyötä ja on mahdollistanut puolueiden pääsyn kouluihin esimerkiksi toiminnallisella Poliitiikan torit -konseptilla. Poliitiikan tori on messumainen tilaisuus, jossa eri puolueita tulee koululle esittelemään omaa toimintaansa.

Allianssin kokemuksen mukaan opettajilla on arkuutta tehdä yhteistyötä etenkin poliittisten toimijoiden kanssa. **Puolueiden kanssa tehtävä yhteistyö olisi tärkeää ajankohtaisten poliittis-yhteiskunnallisten sisältöjen saamiseksi kouluun.**

- Nuorten edustuksellisen demokratian taitoja ja aktivoimista on tuettava systemaattisella ja laadukkaalla demokratiakasvatuksella ja -koulutuksella.
- Vielä enemmän tulee lisätä alle äänestysikäisten kiinnostusta ja tietoa vaaleista, poliittisista prosesseista ja osallistumisesta ylipäätään.
- Nuorten kanssa toimivien vastuulla on varmistaa lasten ja nuorten osallisuus ja tarjota tilaa vaikuttaa lähiympäristön, mutta myös laajemmin yhteiskunnan tasolla.
- Etenkin ammattioppilaitoksissa toimivien opettajien koulutuksessa tulee huomioida demokratiakasvatus entistä laajemmin.
- Vaaleihin liittyvät sisällöt tulee olla tunnustettu osa oppilaitoksen perustyötä. Yhteistyötä tulisi tehdä järjestöjen lisäksi esimerkiksi vaaliviranomaisten kanssa.
- On huomioitava, että koulujen ja järjestöjen yhteistyön tukeminen vaatii myös resursseja.

6) Yhteiskunnallisen keskusteluilmapiirin parantaminen

Allianssi on tyytyväinen, että demokratiapoliittiseen toimintaohjelmaan on nostettu yhdeksi teemaksi rasismi ja vihapuhe, jotka ovat merkittävä haaste toimivalle demokratialle. **Rasismi ja tuleh-tuneet ryhmäsuhteet voivat estää myös nuoria osallistumasta yhteiskunnalliseen keskusteluun tai toimintaan.** (Esim. UN, E/C.19/2013/8)

Rasismi, syrjintä ja vihapuhe tulee tuomita kaikilla tasoilla; moraalisesti, juridisesti ja poliittisesti. Etenkin virallisen Suomen tulee tuomita vihapuhe ja rasismi. Esimerkiksi eduskuntapuolueiden on vaadittava toimijoiltaan yksiselitteistä irtisanoutumista rassistisesta toiminnasta. On edistettävä sellaista poliittista toimintaa, joka takaa jokaiselle Suomen alueella oleskeleville yhtäläisesti ihmisoikeuksien toteutumisen turvaavan lainsäädännön.

Rasisminvastaisen toimintatavan luomisessa **nuorisotyöllä ja -toiminnalla on iso rooli kasvattaes-saan nuoria tuomitsemaan ja puuttumaan rasismiin** sekä havaitsemaan valtasuhteita rasismintaustalla. Samaan aikaan myös nuorisoalan ammattilaisilla on velvollisuus tukea rasisminvastaisen yhteiskunnan kehittymistä, kasvattajina ja kanssaihmisinä. Yhdenvertainen osallistuminen vaatii syrjintään puuttumisen lisäksi aktiivisia tekoja, esimerkiksi ulossulkevien normien ja nuorten moninaisuuden huomioimista.

Huomioita tulee kiinnittää etenkin viha- ja rassistiseen puheeseen internetissä. Rikollisen aineiston lisäksi tulee ottaa rassistisen vihapuheen niin kutsuttu **harmaa alue**. Kaikki vihapuhe ei ole tuomit-tavaa vihapuhetta, mikä ei tee sen esiintymisestä kuitenkaan vähemmän haitallista. Olennaista

vihapuheen ehkäisyssä internetissä on myös rikosten ja syrjinnän raportointiin rohkaiseminen ja se, että ilmoituksiin pystytään oikeasti reagoimaan. Miten hyvin viranomaisten verkkovalvonta oikeasti toimii? Mistä internetissä tapahtuneiden viharikosten poliisin tietoon tulleet pieni osuus kertoo? Jääkö kenties ilmoituksia tekemättä?

- Nuorten osallisuutta ja demokratiaa heikentävään syrjintään, vihapuheeseen ja rasismiin tulee puuttua aktiivisilla toimenpiteillä.
- Lasten ja nuorten parissa toimivia ammattilaisia tulee kouluttaa vihapuheesta ja siihen puuttumisesta.
- Tietoa ihmisoikeuksista ja yhdenvertaisuuden edistämisestä tarvitaan. Erityisesti ihmisoikeusnormien ja -mekanismien opetus on usein puutteellista eikä niiden velvoittavuuteen kiinnitetä riittävästi huomiota.

LÄHTEET:

ACCESS-hanke: Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö (IOM) hallinnoi ACCESS-hanketta (2013-2015). www.accessyouth.eu

Myllyniemi (toim.), 2014. Vaikuttava osa. Nuorisobarometri 2013. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Nuorisoasiain neuvottelukunta. Nuorisotutkimusverkosto.

UN E/C.19/2013/8: Study on the right to participation of indigenous youth in the Nordic countries in decision making processes (UN) E/C.19/2013/8. <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N13/230/93/PDF/N1323093.pdf?OpenElement>